

Uluslararası Sosyal
Bilimler Akademisi
Dergisi (USBAD)

International Journal of
Social Sciences
Academy (IJSA)

Yıl 8, Year 8, Sayı 22, Issue 22, Haziran 2026, June 2026

e issn: 2687-2641

Özgünlük kontrolü

Authenticity process

DOI: 10.47994/usbad.1862891

Makale türü: Araştırma
makalesi

Article type: Research
article

Geliş tarihi 23.12.2025

Submitted date

Kabul tarihi 23.03.2026

Accepted date

Elektronik yayın tarihi 20.06.2026

Online publishing date

Atıf Bilgisi / Reference Information

Gezer, F., Çiğerci, F. M., & Kablan, A. (2026). Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi / International Journal of Social Sciences Academy*, 8(22), 282-327.

YANSITICI DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK İLKOKUL ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDE YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR: BİR META-SENTEZ ÇALIŞMASI

Fatih GEZER¹, Fatih Mehmet ÇİĞERCİ², Ahmet KABLAN³

Öz

Bu çalışmada, 2014–2025 yılları arasında Türkiye’de ilkökul öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerilerine yönelik gerçekleştirilen nitel araştırmalar Meta-sentez yöntemiyle incelenmiştir. Araştırmanın amacı, yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik uygulamaları, kullanılan stratejileri ve ortaya çıkan sonuçları sistematik biçimde analiz ederek alana bütüncül bir bakış sunmaktır. Çalışma kapsamına, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve DergiPark veri tabanlarından seçilen ve belirlenen ölçütleri karşılayan 14 nitel araştırma (8 yüksek lisans tezi, 3 doktora tezi, 3 makale) dahil edilmiştir. Veriler, Noblit ve

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi, fatihgezer01@icloud.com, Orcid: 0009-0001-6242-682X

² Prof. Dr., Harran Üniversitesi, fatihcigerci@harran.edu.tr, Orcid: 0000-0002-4175-7048

³ Sınıf Öğretmeni, Milli Eğitim Bakanlığı, a.k.1905@gmail.com

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

Hare'in çeviri sentezi modeli doğrultusunda analiz edilerek tematik yapılar altında sınıflandırılmıştır. Analiz sonucunda, yansıtıcı düşünme becerilerinin özellikle STEM, yaratıcı drama, infografik, açık uçlu sorgulama, çizgi roman ve P4C gibi pedagojik yaklaşımlarla anlamlı düzeyde geliştiği belirlenmiştir. Ayrıca, bu uygulamaların öğrencilerin yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi üst düzey düşünme becerilerinde de olumlu etkiler yarattığı; duyuşsal kazanımlar, tutum ve motivasyon gibi değişkenlerde de gelişim sağladığı ortaya konmuştur. Öğrenci günlükleri, kavram haritaları ve öz değerlendirme formları gibi araçların süreci destekleyici rolü vurgulanmıştır. Bulgular, ilkokul düzeyinde yansıtıcı düşünme becerisinin yapılandırılmış ve disiplinler arası yaklaşımlarla etkili biçimde geliştirilebileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı Düşünme, İlkokul, Meta-Sentez, Pedagojik Stratejiler, Nitel Araştırma.

Studies on Reflective Thinking Skills in Primary School Students: A Meta-Synthesis Study

Abstract

This study employs a meta-synthesis approach to analyze qualitative research conducted between 2014 and 2025 in Turkey on developing reflective thinking skills in primary school students. The aim is to provide a comprehensive overview of strategies, methods, and outcomes associated with fostering reflective thinking at the primary level. A total of 14 qualitative studies (8 master's theses, 3 doctoral dissertations, and 3 journal articles) meeting specific inclusion criteria were selected from the National Thesis Center and DergiPark academic databases. Data were analyzed through Noblit and Hare's meta-ethnographic synthesis model and categorized under thematic structures. Findings indicate that reflective thinking skills were significantly enhanced through pedagogical approaches such as STEM, creative drama, infographics, open-ended inquiry, comics, and the P4C method. Moreover, these interventions contributed positively to students' higher-order thinking skills—such as creativity, critical thinking, and problem-solving—alongside improvements in affective outcomes like motivation, interest, and attitude. The use of reflective tools such as student journals, concept maps, and self-assessment forms was

found to play a supportive role in deepening the reflective process. Overall, results demonstrate that reflective thinking can be effectively cultivated at the primary school level through structured and interdisciplinary instructional strategies.

Keywords: Reflective Thinking, Primary School, Meta-Synthesis, Pedagogical Strategies, Qualitative Research.

GİRİŞ

21. yüzyıl eğitim paradigması, öğrencilerin bilgiye erişimi kadar bu bilgiyi eleştirel ve yansıtıcı bir şekilde değerlendirmelerini de öncelikli hale getirdiği bilinmektedir. Eğitimde, bireylerin yalnızca bilgi edinmesi değil, bu bilgiyi anlamlandırarak öz değerlendirme ve eleştirel analiz becerileri geliştirilmesinin de önem kazandığı düşünülmektedir. Bu becerilerden biri olan yansıtıcı düşünme, bireyin yaptığı uygulamalar ile gelecekte uygulamayı düşündüğü girişimleri eleştirel biçimde değerlendirmesine olanak sağlayarak kişinin baskın özelliklerini ve geliştirilmesi gereken yönlerini fark etmesine yardımcı olabilir. Yansıtıcı düşünme becerileri, öğrencilerin akademik başarıları ve bireysel gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Ersözlü & Kuzu, 2011). Bu nedenle, öğretim programlarının bu becerileri geliştirmeye yönelik etkinlikler içermesi kritik bir öneme sahiptir. Araştırmalar, yansıtıcı düşünme etkinliklerinin akademik başarıya etkisinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir (Gürbüz Türk & Ünal, 2022). Ayrıca, öğretim programlarının bu becerileri desteklemesi, öğrencilerin bireysel gelişimlerine de katkı sağlamaktadır (Demiralp & Kuzu, 2012). Bu bağlamda, yansıtıcı düşünme becerilerine dayalı etkinliklerin, öğrencilerin akademik başarıları ve derse yönelik tutumları üzerinde anlamlı olumlu etkiler sağladığı belirlenmiştir (Baş & Beyhan, 2012). Bu becerilerin geliştirilmesi, bireylerin yaşam boyu öğrenme süreçlerini etkileyen önemli bir unsur olarak görülmektedir.

Yansıtıcı düşünme, öğrencilerin bilişsel gelişimi için gerekli olan üst düzey bir düşünme becerisi olarak kabul edilir (Setyowati & Suprapti, 2022). Aynı zamanda bireyin öğrenme sürecine aktif katılımını ve eleştirel

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

bakış açısını desteklerken, öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerini de olumlu yönde etkiler. Özellikle ilköğretim kademesindeki öğrencilerde yansıtıcı düşünme becerisinin erken yaşta desteklenmesi, öğrenme sürecine aktif katılımı ve eleştirel bakış açısını güçlendirebilir. Ayrıca, bu beceriler öğrencilerin üstbilişsel farkındalığını geliştirerek kendi öğrenme süreçlerini izlemelerine olanak tanımaktadır. Bu nedenle, araştırmalar ilkokul öğretim programlarının yansıtıcı düşünmeyi destekleyecek şekilde yeniden yapılandırılmasının önemine özellikle işaret etmektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021).

Yansıtıcı düşünme, yalnızca bireysel bir beceri olarak ele alınmaz; aynı zamanda grup dinamikleri ve işbirlikçi öğrenme süreçleri üzerinde de olumlu etkiler yaratmakta olup diğer bilişsel ve duyuşsal süreçlerle de yakından ilişkilidir (Erbil & Kocabaş, 2015). Literatürde, yansıtıcı düşünme pratiğinin öğrencilerin yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme gibi üst düzey bilişsel becerilerini geliştirmeye yardımcı olduğu ve aynı zamanda motivasyon, ilgi ve tutum gibi duyuşsal özellikleri olumlu yönde etkilediği ifade edilmektedir (Tat & Zırhlioğlu, 2024; Deringöl, 2019). Bu durum, yansıtıcı düşünmenin öğrenme sürecinin bütüncül bir parçası olduğunu ve diğer zihinsel süreçlerle iç içe geçtiğini göstermektedir. Yansıtıcı düşünme becerilerinin öğrencilerin öğrenme sürecinde daha aktif ve farkındalığı yüksek olmalarıyla ve akademik başarılarıyla olumlu ilişkili olduğu belirtilmektedir. (Deringöl, 2019).

Türkiye’de yansıtıcı düşünme becerilerinin eğitimdeki önemi, özellikle son yıllarda artan bir ilgi görmüştür. 2024 tarihli Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli Öğretim Programı da bu becerinin gelişimini doğrudan desteklediği görülmektedir. Program, kavramsal beceriler, sosyal-duygusal öğrenme, değerler ve çoklu okuryazarlıklar gibi bütüncül öğrenme bileşenleriyle yansıtıcı düşünmenin gelişmesine uygun bir zemin sunmaktadır. Özellikle disiplinler arası ilişkilendirme, eleştirel okuryazarlık, görsel/dijital okuryazarlık gibi kavramlara yapılan vurgu; öğrencilerin düşünme süreçlerini derinleştirme, sorgulama ve öğrenme deneyimlerini anlamlandırma yönünde önemli fırsatlar yaratmaktadır

(Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Disiplinler arası öğretim yaklaşımları, işbirlikli öğrenme yöntemleri ve eğitim teknolojilerinin kullanımı, bu becerilerin kazandırılmasında etkili stratejiler olarak öne çıkmaktadır. Örneğin, STEM (Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik) temelli uygulamalar, öğrencilerin analitik düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmede önemli bir rol oynamaktadır (Elo & Kyngäs, 2008).

Yansıtıcı düşünme, bireylerin öğrenme süreçlerini değerlendirmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olan önemli bir düşünme biçimidir (Sağlam, 2020). Ancak, bu kavramın farklı disiplinlerde çeşitli tanımlamalar ve uygulama biçimleriyle ele alınması, alandaki bilgi birikiminin dağınık ve parçalı olmasına yol açabilir.

Metasentez, nitel araştırmaların sistematik bir şekilde bir araya getirilmesi ve analiz edilmesi için önemli bir yöntem olmakla birlikte bu yöntem, araştırmacılara farklı çalışmalardan elde edilen verileri birleştirerek daha geniş ve derinlemesine bir anlayış kazandırmayı hedefler (Günes & Erdem, 2022). Bu bağlamda, meta-sentez yöntemi, nitel araştırmaların bulgularını bütünleştirerek uygulayıcılar için rehber niteliğinde bilgiler sunmayı amaçlamaktadır (Tonbalak, K., & Tekindal, M. 2021). Bu yöntem, bireysel nitel çalışmaların bulgularını karşılaştırarak, daha geniş ve derinlemesine bir anlayış sunar (Xeni, Kosmas, & Vrasidas, 2021). Meta-analizden farklı olarak nicel değil, nitel verilerle çalışır ve bağlam odaklı yorumlamalar üretir (LeFebvre & LeFebvre, 2023). Noblit ve Hare'nin (1988, akt. Toker, 2022) belirttiği gibi, meta-analiz birincil çalışmalarda rapor edilen nicel sonuçların gerçek parametrelerine ilişkin daha kesin tahminler yürütmeyi amaçlar.

Bu bilgiler ışığında çalışmanın amacı, 2014-2025 yılları arasında ilkökul öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerilerine ilişkin gerçekleştirilen çalışmaları demografik özellik, amaç, yöntem, bulgu ve öneriler açısından inceleyerek meta-sentez yöntemiyle bütünleştirmektir. Bu bağlamda şu sorulara yanıt aranmıştır:

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

Eğitim alanında ilkokul kademesinde yapılan yansıtıcı düşünme kapsamındaki akademik çalışmaların;

1. Demografik özellikleri (tema, yayın yeri, yayın türü, yayın yılı) nasıldır?
2. Yararlandıkları yöntemler (desen, örneklem, veri toplama teknikleri ve araçları) nelerdir?
3. Elde ettikleri bulgular temalara göre nasıl dağılmaktadır?
4. Önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölüm araştırmanın deseni, evren ve örneklem, veri toplama aracı, verilerin analizi başlıklarından oluşmaktadır.

Araştırma Deseni

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan meta-sentez kullanılmıştır. Meta-sentez, araştırmalara anlamlı sonuçlar kazandıran etkili bir yaklaşımdır (Mohammed, Moles, Chen, 2016).

Yayınlanmış çalışmaların bir araya getirilmesiyle gerçekleştirilen araştırmalarda genellikle betimsel analiz, içerik analizi, meta-analiz ve meta-sentez gibi üç farklı içerik analizi yöntemi kullanılmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Betimsel analiz ve içerik analizi, verilerin tanımlanması ve sınıflandırılması üzerine odaklanırken, meta-analiz nicel verilerin istatistiksel olarak birleştirilmesini içerir (Creswell, 2012). Meta-sentez ise nitel verilerin sentezlenmesiyle yeni kavramsal yapılar veya teoriler geliştirmeyi amaçlar (Elo & Kyngäs, 2008).

Verilerin Toplanması

Meta-sentez çalışmasına dâhil edilecek araştırmalar, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve DergiPark Akademik veri tabanlarında “yansıtıcı düşünme”, “ilkokul” ve “ilkokulda yansıtıcı düşünme” anahtar kelimeleri ile kapsamlı bir tarama yapılarak belirlenmiştir. İlk adımda, araştırmaların başlık ve özet kısımları incelenerek belirtilen anahtar kelimeleri içeren ve Türkiye'deki ilkokul öğrencileri bağlamında yürütülen çalışmalar toplanmıştır. Daha sonra bu çalışmaların tam metinleri incelenmiş ve araştırmacının konusuna ve amacına doğrudan hizmet etmeyen, tekrarlayan veya erişim sorunu olan çalışmalar elenmiştir. Yayın tarama işlemi Mart 2025 tarihinde sonlandırılmıştır.

Araştırmaya dahil edilecek örnek çalışmalarda aşağıdaki kriterler esas alınmıştır:

Türkiye'deki ilkokul öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilmiş olması,

İlkokul öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerisini konu alması,

2014-2025 yılları arasında tamamlanmış veya yayınlanmış olması,

Tam metnine erişilebilir olması

Türkçe dilinde yazılmış olması

Sistemik tarama ve eleme süreçleri sonucunda, belirlenen kriterlere uygun, erişime açık 8 Yüksek Lisans Tezi, 3 Doktora Tezi ve 3 Makale olmak üzere toplam 14 çalışmaya ulaşılmıştır. Meta-sentez yönteminde derinlemesine yorum ve sentezin öncelikli olması, çok sayıda çalışmanın dahil edilmesinin bu derinliği kısıtlayabileceği ilkesinden, araştırma amacına uygun nitelikte ve çeşitlilikte olduğu değerlendirilen bu 14 çalışma nihai analiz kapsamına alınmıştır.

Veri Analizi

Araştırma verileri, Noblit ve Hare'in (1988) çeviri sentezi modeli kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sürecinde şu adımlar izlenmiştir:

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

Kodlama: Her bir çalışmadan elde edilen bulgular, yansıtıcı düşünme teması çerçevesinde kodlanmıştır.

Tematik Sentez: Kodlanan veriler, öğretim stratejilerinin geliştirilmesi, öz değerlendirme ve problem çözme gibi temalar altında gruplandırılmıştır.

Tablolaştırma ve Görselleştirme: Bulgular, tablolar ve grafiklerle görselleştirilerek temalar arası ilişkiler analiz edilmiştir.

Tablo 1’de meta-sentez çalışmasına dahil edilen tezlerin ve makalelerin temaları ve tema kodları verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmaların Tema Kodları ve Temaları

Tema Kodu	Temalar
T1	Pedagojik Uygulamalar Yoluyla Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi
T2	Yansıtıcı ve Eleştirel Düşünme Odaklı Uygulamaların Diğer Bilişsel Becerilere Olumlu Etkisi
T3	Yansıtıcı Düşünme Odaklı Uygulamaların Olumlu Duyuşsal ve Akademik Çıktıları
T4	Yansıtma Sürecini Destekleyen Araçlar ve Stratejilerin Kullanımı
T5	Yansıtıcı Düşünme Becerileri ile Farklı Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Meta-senteze dahil edilen araştırmaların 5 temaya yoğunlaştığı görülürken, bu temalar “Pedagojik Uygulamalar Yoluyla Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Geliştirilmesi”, “Yansıtıcı ve Eleştirel Düşünme Odaklı Uygulamaların Diğer Bilişsel Becerilere Olumlu Etkisi”, “Yansıtıcı Düşünme Odaklı Uygulamaların Olumlu Duyuşsal ve Akademik Çıktıları”, “Yansıtma Sürecini Destekleyen Araçlar ve Stratejilerin Kullanımı” ve “Yansıtıcı Düşünme Becerileri ile Farklı Değişkenler Arasındaki İlişkiler” olarak isimlendirilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma kapsamında elde edilen bulgular alt problemler sırasında sunulmuştur.

Meta-Senteze Dahil Edilen Araştırmaların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmada birinci alt problem kapsamında, eğitim alanında ilkökul kademesinde yapılan yansıtıcı düşünmeye yönelik akademik çalışmaların demografik özellikleri tema, yayın yeri, yayın türü, yayın yılı açısından ele alınmış ve bunun yanı sıra yıllara göre yayın sıklıklarına da yer verilmiştir.

Araştırmaya dahil edilen çalışmaların demografik özellikleri tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

Meta-sentezde Kullanılan Çalışmalara Ait Demografik Özellikler

Sıra No	Tema	Yazar/Yazarlar	Yayın Yeri	Yayın Türü	Yayın Yılı
1	T3,T4	Nihan Türk	Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Doktora Tezi	2017
2	T1,T3,T4	Ayşegül Yavuz	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2017
3	T2,T4	Refika Erdoğan	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2019

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

4	T1,T2,T4	Ümran Atabaş	Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Doktora Tezi	2020
5	T1,T3,T4	Aslıhan Akdemir	Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2022
6	T1,T4	Emine Ölmez	Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2023
7	T1,T2,T4	Aydan Şen	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2023
8	T1,T2,T4	Tekin Güler	Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü	Doktora Tezi	2024
9	T1,T2,T3,T4	Serkan Topbaş	Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2023
10	T2,T4	H. Benan Dal	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Yüksek Lisans Tezi	2024
11	T1,T3,T4	Makbule Şeymanur AKPINAR	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi,	Yüksek Lisans Tezi	2024

		Eğitim Bilimleri Enstitüsü			
12	T1,T4	Deniz Gökçe ERBİL, Ayfer KOCABAŞ	İlköğretim Online (Dergi)	Makale	2015
13	T2,T3,T4	Esra EKİNCİ ÇELİKPAZU, Refika ERDOĞAN	Ana Dili Eğitimi Dergisi	Makale	2020
14	T5	Elif AYDIN, Bijen FİLİZ, Mehmet DURNALI	Educational Academic Research (Dergi)	Makale	2022

Tablo 2’de çalışmaya dahil edilen 14 çalışmanın demografik özellikleri ortaya konulmaktadır. Çalışma sayısı itibarıyla 2015-2024 aralığında özellikle son üç yılda artış görülmektedir. Ağırlıklı olarak lisansüstü tezlerden oluşması, sentezlenen verilerin genellikle derinlemesine araştırmalara dayandığını işaret ederken, farklı ilköğretim dersleri ve pedagojik yaklaşımlar (STEM, Drama, BT vb.) bağlamında ele alınması ise konunun çok yönlü incelendiğini teyit etmektedir.

Meta-senteze dahil edilen çalışmaların yayın yıllarına göre sıklıkları tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3

Meta-senteze Dahil Edilen Çalışmaların Yıllara Göre Sıklıkları

Yıllar	f	Çalışma No
2015	1	12
2017	2	1, 2
2019	1	3
2020	2	4, 13
2022	2	5, 14
2023	3	6, 7, 9

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

2024	3	8, 10, 11
Toplam	14	

Tablo 3 incelendiğinde, 2015-2024 yılları arasında eğitim alanında ilkökul kademesinde yapılan yansıtıcı düşünmeye yönelik akademik çalışmaların sıklığının fazla olmadığı, 2015-2022 yılları arası yıllara nazaran 2023 ve 2024 yıllarında sayının artış göstererek yılda 3'e çıktığı görülmüştür.

Meta-Senteze Dahil Edilen Araştırmaların Yöntemlerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi kapsamında, meta-senteze dahil edilen çalışmaların yöntem başlığı altında, desen, veri toplama tekniği ve veri toplama araçları çalışma numaraları sırasına göre tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4

Meta-senteze Dahil Edilen Çalışmaların Yöntemleri

Çalışma No	Yöntem	Desen	Veri Toplama Tekniği	Veri Toplama Aracı
1	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Doküman analizi	Ölçek uygulama, Doküman incelemesi	Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeği, Çevreye Yönelik Tutum Ölçeği, Öğrenci Günlükleri, Kavram Haritaları, Öz değerlendirme formları
2	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son	Ölçek uygulama, Test uygulama,	Hayat Bilgisi Dersi Tutum Ölçeği, Hayat Bilgisi Başarı Testi, Öğrenci Günlükleri

		test kontrol gruplu), Durum çalışması	Doküman incelemesi	
3	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test tek gruplu), Doküman analizi	Rubrik ile değerlendirme, Doküman incelemesi	Yaratıcı Yazma Değerlendirme Rubriği, Yansıtıcı Düşünme Günlükleri
4	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Görüşme	Test uygulama, Ölçek uygulama, Görüşme, Doküman incelemesi	Bilimsel Yaratıcılık Testi, Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeği (PÇYDBÖ), Yarı yapılandırılmış görüşme formu, Öğrenci çalışma kağıtları/ürünleri
5	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Doküman analizi	Ölçek uygulama, Doküman incelemesi	Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeği (YDÖ), Yabancı Dil Öğrenme Tutum Ölçeği, Öğrenci Günlükleri
6	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol	Ölçek uygulama, Doküman incelemesi, Görüşme	Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeği (PÇYDBÖ), Öğrenci çalışma kağıtları/günlükleri, Yarı

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

		gruplu), Görüşme		yapılandırılmış görüşme formu
7	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Görüşme	Ölçek uygulama, Görüşme	Eleştirel Düşünme Standartları Ölçeği (EDÖS), Yansıtıcı Düşünme Eğilimi Ölçeği (YDÖ-Ç), Yarı yapılandırılmış görüşme formu
8	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Doküman analizi	Test uygulama, Ölçek uygulama, Doküman incelemesi	Bilimsel Yaratıcılık Testi, Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeği, Etkinlik formları/ürünleri
9	Nicel Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu)	Ölçek uygulama	Temel Beceri Değerlendirme Ölçeği, Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeği (PÇYDBÖ), STEM Kariyer İlgisi Ölçeği
10	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Görüşme	Ölçek uygulama, Doküman incelemesi, Görüşme	Eleştirel Düşünme Becerileri Ölçeği, Öğrenci çalışma kağıtları/çizimleri, Yarı yapılandırılmış görüşme formu

11	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test kontrol gruplu), Doküman analizi	Ölçek uygulama, Doküman incelemesi	Yansıtıcı Düşünme Becerisi Ölçeği, Derse Yönelik Motivasyon Ölçeği, Öğrenci infografikleri/çalışma kağıtları
12	Nitel Yöntem	Betimsel model / Durum Çalışması	Doküman incelemesi, Anket uygulama	Öğrenci Günlükleri, Yansıtıcı Günlükler, Grup Çalışmasını Değerlendirme Anketi
13	Karma Yöntem	Yarı deneysel desen (ön test-son test tek gruplu), Doküman analizi	Rubrik ile değerlendirme, Doküman incelemesi	Yaratıcı Yazma Değerlendirme Rubriği, Yansıtıcı Düşünme Günlükleri
14	Nicel Yöntem	İlişkisel tarama modeli	Anket/Ölçek uygulama	Fiziksel Aktivite Değerlendirme Anketi, Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerileri Ölçeği (PÇYDBÖ)

Tablo 4, çalışmaların metodolojik haritasını sunmaktadır. Çalışmalarda baskın yöntemin nicel (çoğunlukla yarı deneysel) olduğu ve nitel yöntemlerle de (doküman analizi, görüşme vb.) ile derinleştirildiği karma yöntem desenlerinin (özellikle iç içe ve açıklayıcı sıralı) kullanıldığı görülmüştür. Bununla birlikte, yalnızca nicel (yarı deneysel, ilişkisel tarama) ve nitel (betimsel/durum çalışması) yaklaşımların da varlığı, alanda tam bir metodolojik tekdüzelik olmadığını gösterir. Genel olarak

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

bu profil, Türkiye'deki yansıtıcı düşünme araştırmalarının hem sonuç odaklı (etki) hem de süreç odaklı (anlama) bir bakış açısıyla yürütülme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır.

Meta-senteze dahil edilen çalışmaların desen ve veri toplama tekniklerine ilişkin frekans dağılımları tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5

Meta-senteze Dâhil Edilen Çalışmaların Desen ve Veri Toplama Tekniklerine Göre Frekans Dağılımları

Ana Yöntem	Araştırma Deseni	Veri Toplama Tekniği	Çalışma No	f
Karma	İç içe Karma (Yarı deneysel, KTG ÖS)	Doküman Analizi (Günlük, form vb.)	1, 5, 8, 11	4
Karma	İç içe Karma (Yarı deneysel, KTG ÖS)	Görüşme ve Doküman Analizi	4, 6, 10	3
Karma	İç içe Karma (Yarı deneysel, KTG ÖS)	Görüşme	7	1
Karma	İç içe Karma (Yarı deneysel, TG ÖS)	Doküman Analizi (Günlükler)	3, 13	2
Karma	Açıklayıcı Sıralı Karma (Yarı deneysel, KTG ÖS)	Durum Çalışması (Doküman Analizi Temelli)	2	1
Nicel	Yarı deneysel (KTG ÖS)	Anket/Ölçek	9	1
Nicel	İlişkisel Tarama	Anket/Ölçek	14	1
Nitel	Betimsel (Durum Çalışması Nitelikli)	Doküman Analizi (Günlükler)	12	1
Toplam				14

Tablo 5'e göre çalışmaların araştırma desenleri itibariyle ağırlıklı olarak karma yöntemlerden iç içe karma deseni kullandıkları görülmektedir. Bu yaygın metodolojik tercih, araştırmacıların yansıtıcı düşünme gibi karmaşık bir olguyu ele alırken hem müdahale etkisini ölçme hem de uygulama sürecini derinlemesine anlama yönündeki dengeli bir

yaklaşımı benimsediklerini gösterdiği söylenebilir. Çalışmalarda en sık kullanılan veri toplama tekniğinin ise doküman inceleme olduğu belirlenmiştir.

Meta-senteze dâhil edilen çalışmaların örneklem gruplarına göre dağılımını içeren bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6

Meta-senteze Dâhil Edilen Çalışmaların Örneklem Grubuna Göre Dağılımı

Grup/Örneklem Düzeyi	Çalışma No	f
İlkokul 4. Sınıf	1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13	10
İlkokul 3. Sınıf	2, 12	2
İlkokul 3. ve 4. Sınıf	9, 14	2
Toplam		14

Tablo 6, meta-senteze dahil edilen çalışmaların odaklandığı öğrenci grubunu betimlemektedir. Araştırmaların çoğunluğunun ilkokul 4. sınıf öğrencileriyle yürütüldüğü görülmektedir. Araştırmaların büyük çoğunluğunun 4. sınıflara odaklanması, yansıtıcı düşünmenin gelişimsel açıdan bu yaş grubunda daha uygun olduğuna işaret etmektedir. Geri kalan çalışmalar ise 3. sınıf veya 3. ve 4. sınıfları birlikte ele almıştır. Bu durum, yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi için araştırmacıların özellikle ilkokulun son sınıflarını (3. ve 4. sınıf) daha uygun veya erişilebilir bulduğunu düşündürmektedir.

Meta-senteze dâhil edilen çalışmaların yararlandıkları veri toplama araçlarına göre dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7

Meta-senteze Dâhil Edilen Çalışmaların Veri Toplama Araçları

Kullanılan Veri Toplama Araçları	Çalışma No	f
Yansıtıcı Düşünme Ölçekleri/Eğilim Ölçekleri	4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 14	8
Günlükler (Öğrenci/Yansıtıcı)	1, 2, 3, 5, 6, 12, 13	7

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

Diğer Beceri Ölçekleri/Testleri (Yaratıcılık, Eleştirel Düşünme, Başarı, Temel Beceri vb.)	2, 4, 7, 8, 9, 10	6
Diğer Nitel Araçlar/Dokümanlar (Çalışma Kağıdı, Ürün, Kavram Haritası, Öz Değ. Formu, Etkinlik Formu, Çizim, İnfografik vb.)	1, 4, 6, 8, 10, 11	6
Görüşme Formları (Yarı yapılandırılmış)	4, 6, 7, 10	4
Tutum Ölçekleri (Derse, Çevreye, Yabancı Dile yönelik)	1, 2, 5	3
Rubrikler (Yaratıcı Yazma Değerlendirme)	3, 13	2
Anketler (Grup Değ., Fiziksel Aktivite Değ.)	12, 14	2
Motivasyon/İlgi Ölçekleri (Derse, Kariyere yönelik)	9, 11	2

Tablo 7’de meta-senteze dahil edilen çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarının çeşitliliği, araştırmacıların yansıtıcı düşünmeyi ve ilişkili değişkenleri çok boyutlu bir perspektifle ele aldıklarını göstermektedir. Yansıtıcı düşünme ölçeklerinin (8 çalışmada) ve özellikle öğrenci/yansıtıcı günlüklerinin (7 çalışmada) yaygın kullanımı dikkat çekicidir; bu aynı zamanda öğrenci öznel düşünme süreçlerinde kullanılan hem standartlaştırılmış ölçümleri hem de nitel verileri elde etmek için iki yönlü araştırma yapılma eğilimini de ortaya koymaktadır.

Meta-Senteze Dahil Edilen Araştırmaların Bulguları ve Tematik İlişkilendirmelerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemini çözümlemek üzere, meta-senteze dahil edilen çalışmaların bulguları, çalışma sıra numaralarına göre Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Meta-senteze Dâhil Edilen Çalışmaların Bulguları

Çalışma No	Çalışmaların Bulguları
1 (Türk, 2017)	Yansıtıcı düşünme uygulamaları, deney grubunun Sosyal Bilgiler dersine ve çevreye yönelik tutumlarını kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde olumlu

2 (Yavuz, 2017)	<p>etkilemiştir. Nitel bulgular (günlükler vb.) öğrencilerin süreçteki farkındalıklarının ve yansıtılmalarının arttığını göstermiştir.</p> <p>Bilişim teknolojileri destekli YD etkinlikleri, deney grubunun Hayat Bilgisi akademik başarısını ve derse yönelik tutumunu anlamlı düzeyde artırmıştır. Öğrencilerin YD düzeylerinin (Mezirow'a göre) süreç sonunda "alışkanlık boyutundan" "anlama boyutuna" ilerlediği nitel olarak tespit edilmiştir.</p>
3 (Erdoğan, 2019)	<p>YD destekli yaratıcı yazma çalışmaları, öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerini (özgünlük, akıcılık, kelime zenginliği vb. alt boyutlarda) anlamlı düzeyde geliştirmiştir. Yansıtıcı günlükler, öğrencilerin yazma sürecine yönelik farkındalık kazandıklarını, öz değerlendirme yapabildiklerini ve süreçten keyif aldıklarını ortaya koymuştur.</p>
4 (Atabaş, 2020)	<p>STEM eğitimi, deney grubunun bilimsel yaratıcılıklarını ve problem çözmeye yönelik YD becerilerini kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde artırmıştır. Nitel bulgular (görüşmeler), STEM eğitiminin öğrencilerin ilgisini çektiğini, iş birliğini artırdığını ve farklı çözüm yolları üretmelerini sağladığını göstermiştir.</p>
5 (Akdemir, 2022)	<p>Yaratıcı drama yöntemi, deney grubunun yansıtıcı düşünme becerilerini ve yabancı dil öğrenmeye yönelik tutumlarını kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde olumlu etkilemiştir. Nitel bulgular (günlükler), öğrencilerin drama etkinliklerinden keyif aldıklarını ve derslere daha istekli katıldıklarını doğrulamıştır.</p>
6 (Ölmez, 2023)	<p>Disiplinler arası öğretime dayalı Sosyal Bilgiler öğretimi, deney grubunun problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerini kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde geliştirmiştir. Nitel bulgular (görüşmeler, dokümanlar), öğrencilerin problem durumlarına farklı açılardan bakma ve çözüm</p>

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

	<p>önerileri geliştirme becerilerinde ilerleme kaydettiğini göstermiştir.</p>
7 (Şen, 2023)	<p>Fen Bilimleri dersinde çizgi roman kullanımı, deney grubunun eleştirel düşünme standartları ve yansıtıcı düşünme eğilimi puanlarını kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde artırmıştır. Öğretmen görüşmeleri, çizgi romanların öğrenci ilgisini artırdığını, anlama ve yorumlama becerilerini desteklediğini ortaya koymuştur.</p>
8 (Güler, 2024)	<p>Açık sorgulamaya dayalı fen etkinlikleri, deney grubunun bilimsel yaratıcılık ve yansıtıcı düşünme becerisi puanlarını kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde artırmıştır. Nitel veriler, öğrencilerin sorgulama ve araştırma süreçlerine aktif katılımını göstermiştir.</p>
9 (Topbaş, 2023)	<p>STEM eğitimi, deney grubunun temel becerilerini, problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerini ve STEM kariyer ilgilerini kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde artırmıştır.</p>
10 (Dal, 2024)	<p>Çocuklar İçin Felsefe (P4C) yaklaşımıyla işlenen Türkçe metinleri, deney grubunun eleştirel düşünme becerilerini kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde geliştirmiştir. Nitel bulgular (görüşmeler, dokümanlar), öğrencilerin sorgulama, farklı bakış açılarını anlama ve gerekçeleştirme becerilerinde gelişme olduğunu ortaya koymuştur.</p>
11 (Akpınar, 2024)	<p>Fen Bilimleri dersinde infografik kullanımı, deney grubunun yansıtıcı düşünme becerilerini ve derse yönelik motivasyonlarını kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde artırmıştır. Nitel veriler, öğrencilerin infografikleri bilgiyi organize etme ve sunmada etkili bir araç olarak kullandıklarını göstermiştir.</p>
12 (Erbil& Kocabaş, 2015)	<p>İşbirlikli öğrenme ortamında kullanılan yansıtıcı günlükler aracılığıyla, öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerinde (eylem-içinde/üzerine yansıtma;</p>

13 (Ekinci Çelikpazu& Erdoğan, 2020)	alışkanlık düzeyinden anlama düzeyine ilerleme) nitel olarak olumlu gelişmeler gözlenmiştir. Grup çalışması değerlendirme puanları süreç içinde artış göstermiştir. YD destekli yaratıcı yazma çalışmaları, öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerini anlamlı düzeyde geliştirmiştir. Yansıtıcı günlükler, öğrencilerin yazma becerilerine yönelik farkındalık kazandığını, güçlü/zayıf yönlerini belirleyebildiğini ve süreçten keyif aldığını ortaya koymuştur.
14 (Aydın vd., 2022)	Öğrencilerin fiziksel aktivite düzeyleri ile problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerileri arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, bazı demografik değişkenlere göre PÇYDB alt boyutlarında farklılıklar saptanmıştır.

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya dahil edilen 14 çalışmanın, yansıtıcı düşünme süreçlerinin, öğrencinin düşünsel farkındalığını, öz değerlendirme becerisini, problem çözmeye becerilerini geliştirdiği; bunun yanı sıra yapılandırılmış eğitsel araçlarla (kavram haritası, infografik gibi), günlük, yazılı ürün ve işbirlikli etkinliklerle desteklendiği takdirde öğrencinin tutum, motivasyon ve derse katılımını olumlu yönde etkilediği yönünde öne çıkan bulgular ürettikleri görülmüştür. Bu bulguların ayrıntılı olarak hangi sıklıklarla elde edildiği bir sonraki tabloda sunulmuştur.

Meta-sentez kapsamında analiz edilen 14 çalışmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, doğrudan yansıtıcı düşünme becerisine odaklanılarak üretilmiş tematik kodlar ve bu kodların Tablo 1’de belirtilen temalarla eşleştirilmesi Tablo 9’da sunulmuştur. Kodlama süreci, her bir çalışmanın bulgularında doğrudan veya dolaylı biçimde yansıtıcı düşünmeyi geliştiren uygulamaların etkilerine yer veren içeriklerin analiz edilmesiyle gerçekleştirilmiştir.

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

Tablo 9

Yansıtıcı Düşünme (YD) Odağında Meta-Senteze Dahil Edilen Araştırmaların Bulgularının Dağılımları ve Tematik Eşleştirilmesi

Tema	Bulgu	Çalışma No	f
T3, T4	YD süreçleri öğrencinin düşünsel farkındalığını ve öz değerlendirme becerisini artırır	1, 2, 3, 5, 12, 13	6
T2	YD destekli öğretim süreçleri problem çözme becerilerinin gelişimine katkı sağlar	4, 6, 8, 9, 14	5
T4	YD becerisi kavram haritası, infografik, çizim gibi yapılandırılmış araçlarla desteklenebilir	1, 4, 6, 10, 11	5
T4	YD süreci günlük, yazılı ürün ve işbirlikli etkinliklerle derinleştirilebilir	1, 2, 3, 12, 13	5
T3	YD uygulamaları öğrencinin tutum, motivasyon ve derse katılımını olumlu yönde etkiler	1, 2, 5, 11	4
T1, T3	YD gelişimi görsel ve dijital materyal desteğiyle öğrenci katılımını artırır	5, 7, 11	3
T2	YD becerisi yaratıcı yazma süreçlerinde düşünsel derinlik ve ifade becerilerini geliştirir	3, 13	2
T2	YD öğrencilerin eleştirel düşünme ve gerekçelendirme becerilerini yapılandırır	7, 10	2
T4	YD öğrencilerin güçlü/zayıf yönlerini tanımasına ve öğrenme süreçlerini düzenlemesine olanak tanır	3, 13	2
T2	YD uygulamaları öğrencilerde bilimsel yaratıcılığı tetikler	4, 8	2
T5	YD süreci fiziksel aktivite gibi bireysel değişkenlerle ilişkili olabilir	14	1
T1, T4	YD grup temelli işbirlikli öğrenme süreçlerinde birlikte düşünmeyi ve ortak akli geliştirir	12	1

Tablo 9 incelendiğinde, meta-senteze dahil edilen araştırmalar çerçevesinde en sık ulaşılan bulgu, YD süreçlerinin öğrencilerin düşünsel farkındalık düzeyini ve öz değerlendirme becerilerini artırdığıdır. Bu bulgu, özellikle 1, 2, 3, 5, 12 ve 13. çalışmalarda vurgulanmış ve “YD süreçleri öğrencinin düşünsel farkındalığını ve öz değerlendirme becerisini artırır” koduyla temsil edilmiştir. Bu durum, bireylerin kendi öğrenme süreçlerine ilişkin metabilşsel farkındalık kazandığını ve öğrenmeyi daha planlı ve öznel biçimde yönettiğini göstermekte, aynı zamanda T3 (Duyuşsal ve Akademik Çıktılar) ve T4 (Süreci Destekleyen Araçlar) temalarıyla örtüşmektedir.

Benzer şekilde, “YD öğrencilerin güçlü/zayıf yönlerini tanımasına ve öğrenme süreçlerini düzenlemesine olanak tanır” kodu, öğrencilerin yazılı yansıtılarda kendilerine dair daha derinlemesine çıkarımlar yapabildiklerini ve bu sayede öğrenme süreçlerinde öz düzenleme becerilerinin geliştiğini göstermektedir. Bu bulgu, özellikle 3 ve 13 numaralı çalışmalarda güçlü biçimde raporlanmış ve T4 teması kapsamında değerlendirilmiştir.

Tabloda yer alan bir diğer önemli bulgu ise, YD uygulamalarının öğrencilerin tutum, motivasyon ve derse katılım düzeylerini olumlu etkilediğidir. Bu bulgu 1, 2, 5 ve 11 numaralı çalışmalarda ortak olarak gözlemlenmiş ve T3 temasıyla ilişkilendirilmiştir. YD'nin sadece bilişsel bir süreç olmadığı, aynı zamanda öğrencilerin öğrenmeye yönelik duygusal bağlılıklarını ve içsel motivasyonlarını da artırdığı bu sonuçlar ile teyit edilmektedir.

Özellikle yazma temelli etkinliklerde YD'nin derinlemesine düşünmeyi ve yaratıcı ifadeyi desteklediği gözlenmiştir. “YD becerisi yaratıcı yazma süreçlerinde düşünsel derinlik ve ifade becerilerini geliştirir” koduyla 3 ve 13. çalışmaların ortak bulguları öne çıkarılmış, bu bulgu T2 (Bilişsel Üst Düzey Becerilerle İlişki) temasıyla eşleştirilmiştir.

Ayrıca, YD destekli öğretim süreçlerinin problem çözme becerilerine etkisi, 4, 6, 8, 9 ve 14 numaralı çalışmalarda tekrar eden bir bulgu olarak karşımıza çıkmıştır. “YD destekli öğretim süreçleri problem çözme

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

becerilerinin gelişimine katkı sağlar” kodu, yansıtıcı düşünmenin öğrencilerin problem durumlarına çok yönlü ve eleştirel bakış açılarıyla yaklaşımlarını sağladığını göstermektedir. Bu bulgu da T2 temasıyla uyumludur.

Özellikle 7 ve 10. çalışmalarda görüldüğü gibi, YD süreci öğrencilerin eleştirel düşünme, gerekçelendirme ve sorgulama becerilerinin gelişimine de katkı sağlamaktadır. “YD öğrencilerin eleştirel düşünme ve gerekçelendirme becerilerini yapılandırır” kodu, bu bulguyu temsil etmekte ve yine T2 temasına karşılık gelmektedir.

YD becerisinin geliştirilmesinde kullanılan araçların ve materyallerin rolü de tabloda açık biçimde görülmektedir. Öğrenci günlükleri, kavram haritaları, infografikler ve çizimler gibi araçların süreci nasıl derinleştirdiği, hem nitel bulgularda hem de öğrenci ürünlerinde açıkça raporlanmıştır. Bu durum, T4 temasının özellikle 1, 4, 6, 10 ve 11. çalışmalarda tekrar ettiğini göstermektedir.

Ek olarak, YD sürecinin işbirlikli öğrenme, grup tartışmaları ve ortak ürün oluşturma bağlamında da etkili olduğu görülmüştür. “YD grup temelli işbirlikli öğrenme süreçlerinde birlikte düşünmeyi ve ortak akli geliştirir” koduyla 12 numaralı çalışmada bu yön açıkça ortaya konulmuş ve hem T1 (Pedagojik Uygulamalar) hem de T4 temalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Son olarak, yalnızca 14. çalışmada gözlemlenen “YD süreci fiziksel aktivite gibi bireysel değişkenlerle ilişkili olabilir” kodu, yansıtıcı düşünmenin yalnızca pedagojik bir çıktı değil, aynı zamanda bireysel farklılıklarla da ilişkilendirilebileceğini göstermekte ve T5 temasıyla eşleşmektedir.

Meta-Senteze Dahil Edilen Araştırmaların Önerilerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi kapsamında, meta-senteze dahil edilen çalışmaların sunduğu öneriler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10

Meta-senteze Dâhil Edilen Çalışmaların Sundukları Önerilere Göre Dağılımları

Öneriler	Çalışma No	f
Uygulayıcılara (Öğretmenler, Program Geliştiriciler)		
Yönelik Öneriler:		
<ul style="list-style-type: none"> • Yansıtıcı düşünmeyi, eleştirel düşünmeyi ve yaratıcılığı geliştirdiği görülen öğretim yöntemleri ve etkinliklerin (STEM, Yaratıcı Drama, P4C, BT destekli uygulamalar, Yaratıcı Yazma, Çizgi Roman, İnfografik, Açık Sorgulama, İşbirlikli Öğrenme vb.) derslerde daha aktif ve yaygın bir şekilde kullanılması. 	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13	13
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerin yansıtma süreçlerini desteklemek amacıyla çeşitli araçlardan (yansıtıcı günlükler, kavram haritaları, öz değerlendirme formları, dereceli puanlama anahtarları, teknolojik araçlar, panolar vb.) etkin bir şekilde yararlanılması. 	1, 2, 3, 11, 12, 13	6
<ul style="list-style-type: none"> • Yansıtıcı düşünme becerilerinin öğretim programlarına daha belirgin ve sistematik bir şekilde entegre edilmesi, disiplinler arası bağlantıların kurulması. 	1, 2, 6, 12	4
<ul style="list-style-type: none"> • Öğretmenlere, yansıtıcı düşünmenin önemi ve öğretimi konusunda, ayrıca ilgili etkili yöntem ve teknikler hakkında hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerin düzenlenmesi. 	1, 4, 5, 10	4
<ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilere yansıtıcı düşünme süreçlerinde rehberlik edilmesi, yeterli zamanın ayrılması, teşvik edici geri bildirimler verilmesi ve destekleyici bir sınıf iklimi oluşturulması. 	1, 2, 12	3
Gelecek Araştırmalara Yönelik Öneriler:		
<ul style="list-style-type: none"> • Benzer çalışmaların farklı sınıf düzeylerinde, farklı derslerde, farklı sosyo-kültürel bağlamlarda veya daha geniş/farklı örneklem gruplarıyla tekrarlanarak sonuçların genellenebilirliğinin artırılması. 	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14	13

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

• Farklı araştırma yöntemlerinin (boylamsal çalışmalar, farklı nitel desenler örn. eylem araştırması, karma yöntemlerin farklı modelleri) kullanılarak yansıtıcı düşünme süreçlerinin daha derinlemesine veya uzun süreli incelenmesi.	1, 2, 4, 12	4
• Kullanılan belirli öğretim materyallerinin (çizgi roman, infografik vb.) veya yöntemlerin (STEM, P4C vb.) farklı yönlerden veya daha detaylı etkilerinin incelenmesi.	7, 11	2
• Yansıtıcı düşünme süreçlerinde öğretmenlerin, velilerin veya okul yöneticilerinin rollerinin ve görüşlerinin de araştırılması.	4	1
• Yansıtıcı düşünmeyi etkileyebilecek diğer faktörlerin (aile katılımı, sosyoekonomik düzey, okul iklimi vb.) araştırılması.	14	1
• Öğrencilerin hem fiziksel hem de bilişsel gelişimleri açısından fiziksel aktiviteye katılım düzeylerinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması.	14	1

Tablo 10'da meta-sentezde incelenen çalışmaların önerileri, dan ortaya çıkan ortak önerileri “uygulayıcılara yönelik öneriler ve gelecek araştırmalara yönelik öneriler” şeklinde sınıflandırılmıştır.

Uygulayıcılara yönelik önerilerde, etkili olan çeşitli yöntem ve araçların derslerde daha fazla kullanılması, öğretmenlerin rehberlik rolünün önemi ve destekleyici ortamların gerekliliği vurgulanmıştır. Program geliştirme ve öğretmen eğitimine yönelik önerilerde ise yansıtıcı düşünmenin müfredata ve öğretmen yetiştirme süreçlerine daha güçlü entegrasyonu talep edilmektedir. Gelecek araştırmalara yönelik öneriler ise mevcut çalışmaların sınırlılıklarına işaret etmektedir: farklı sınıf düzeyleri, dersler ve değişkenlerle çalışmaların tekrarlanması, boylamsal ve farklı nitel/karma desenlerin kullanılması, öğretmen/veli boyutunun incelenmesi ve ölçme aracı geliştirme ihtiyacı gibi konular öne çıkmaktadır. Bu tablo, alandaki var olan birikimin uygulamaya

aktarılması ve gelecekteki araştırmaların yönlendirilmesi açısından kritik bir yol haritası sunmaktadır.

TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma

Bu meta-sentez kapsamında değerlendirilen çalışmalar, ilkokul düzeyinde yansıtıcı düşünmenin yalnızca geliştirilebilir bir beceri olarak değil, öğrencinin öğrenme sürecine yön veren temel bir üstbilişsel mekanizma olarak ele alındığını göstermektedir. Elde edilen bulgular, yansıtıcı düşünmenin öğrencilerin öğrenmeye ilişkin farkındalıklarını artırdığını, kendi bilişsel süreçlerini sorgulamalarına olanak tanıdığını ve öğrenme deneyimlerini daha bilinçli biçimde yapılandırmalarına katkı sunduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle yansıtıcı düşünmenin yalnızca belirli bir öğretim çıktısı ya da sınırlı bir zihinsel beceri olarak değerlendirilmesi yeterli görünmemektedir. Aksine, söz konusu becerinin öğrenmenin niteliğini dönüştüren, öğrenciyi öğrenme sürecinin daha etkin bir öznesi hâline getiren bütüncül bir düzenleme alanı oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca, yansıtıcı düşünme etkinliklerinin akademik başarı, tutum ve kalıcılık üzerinde oluşturduğu geniş etkiler, bu süreçlerin geleneksel öğretim yöntemlerine kıyasla öğrenme ortamlarını zenginleştiren stratejik bir üstünlüğe sahip olduğunu desteklemektedir (Gürbüztürk & Ünal, 2022).

Çalışmalarda öne çıkan düşünsel farkındalık, öz değerlendirme, problem çözme, eleştirel düşünme ve yaratıcı ifade temalarının ortaklaşması, yansıtıcı düşünmenin bağımsız bir kazanımdan çok, farklı bilişsel süreçleri harekete geçiren ve birbirine bağlayan üstbilişsel bir çerçeve olarak işlediğine işaret etmektedir. Bu bağlamda, yansıtıcı düşünme, öğrencilerin problem çözme süreçlerinde de etkili bir araç olarak değerlendirilmektedir (Karademir & Görgün, 2019). Bu durum, yansıtıcı düşünmenin öğrencinin yalnızca ne öğrendiğiyle değil, nasıl öğrendiğiyle de doğrudan ilişkili olduğunu göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca, yansıtıcı düşünme becerilerinin, öğrencilerin

eleştirel düşünme ve sorgulama yetenekleri üzerinde de olumlu etkileri bulunmaktadır (Göğüş vd., 2020). Nitekim sentezlenen bulgular, ilkokul düzeyindeki öğrencilerin dahi öğrenme süreçlerine yalnızca alıcı konumunda değil, kendi öğrenmesini izleyen, değerlendiren ve yönlendiren etkin bireyler olarak katılabildiklerini ortaya koymaktadır. İlkokul öğrencilerinin planlama ve izleme gibi öz düzenleyici süreçlere ilişkin davranışlar sergileyebilmeleri, yansıtıcı düşünmenin bu yaş grubunda soyut bir beklenti değil, gözlenebilir bir öğrenme kapasitesi olduğunu göstermektedir (Sergi vd., 2023). Bu bağlamda yansıtıcı düşünmenin, erken yaşlardan itibaren öğrenme sorumluluğunun gelişimine katkı sunan temel yapılardan biri olduğu ileri sürülebilir. Benzer biçimde Aydın vd. (2022) “öğrencilerin problem çözme süreçlerinde çözüm yollarını değerlendirme ve karşılaştırma eğilimlerinin yansıtıcı düşünmeyle ilişkili olduğunu göstermektedir.” diyerek bu katılıma destek vermektedir.

Özellikle öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerini fark etme, güçlü ve geliştirilmesi gereken yönlerini ayırt etme ve süreç içinde kendilerini yeniden düzenleme eğilimlerinin belirginleşmesi, yansıtıcı düşünmenin öz düzenleme becerileriyle güçlü biçimde kesiştiğini göstermektedir. Bu bulgu, yansıtıcı düşünmenin yalnızca geçmiş yaşantılar üzerine düşünmeyi içeren geriye dönük bir zihinsel etkinlik olmadığını; aynı zamanda öğrenmeyi planlama, süreci izleme ve gerektiğinde yeniden yapılandırma kapasitesiyle ilişkili dinamik bir süreç olduğunu ortaya koyabilir. İlkokul öğrencilerinde metabilşsel farkındalığın karar verme becerisiyle pozitif yönde ilişkili bulunması, öğrencinin kendi öğrenme sürecini izleme ve yönlendirme kapasitesinin daha bilinçli bilişsel tercihlerle bağlantılı olduğunu düşündürmektedir (Akaydın vd., 2020). Dolayısıyla mevcut sentez, yansıtıcı düşünmenin ilkokul öğrencilerinin öğrenme sorumluluğunu üstlenmelerinde ve öğrenmeye daha bilinçli, daha etkin biçimde katılmalarında belirleyici bir rol oynadığını düşündürmektedir. Bu yorum, yansıtıcı düşünmenin ilkokul bağlamında yalnızca destekleyici bir beceri değil, öğrenmenin öz düzenleyici yapısını güçlendiren temel bir unsur olduğunu göstermesi açısından dikkat

çekicidir. Ayrıca yansıtma davranışının sistemli bir şekilde geliştirilmesi, öğrencilerin biliş üstü farkındalıklarını ve öğrenme süreçlerini izleme becerilerini doğrudan destekleyen kritik bir mekanizma işlevi görmektedir (Atasoy & Yalın, 2017).

Bununla bağlantılı olarak meta-sentezde öne çıkan önemli bulgulardan biri, yansıtıcı düşünmenin etkisinin belirli bir öğretim yöntemiyle sınırlı olmamasıdır. Araştırmaların farklı ders ve uygulama bağlamlarında yürütülmüş olması; STEM, yaratıcı drama, açık sorgulama, çizgi roman, infografik, P4C ve yaratıcı yazma gibi birbirinden biçimsel olarak farklı uygulamaların yansıtıcı düşünmeyi destekleyici sonuçlar üretmesi, bu becerinin tek bir yöntemsel kalıba indirgenemeyeceğini göstermektedir. Bununla birlikte söz konusu uygulamaların büyük ölçüde öğrenciyi etkin katılıma yönelten, düşünce süreçlerini görünür kılan, farklı bakış açılarını tartışmaya açan ve öğrenciden bir ürün ya da açıklama ortaya koymasını bekleyen ortak bir pedagojik zeminde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, etkili olan unsurun yalnızca yöntemin adı ya da kullanılan tekniğin kendisi olmadığını; asıl belirleyici olanın, ilgili yaklaşımın öğrenciyi kendi düşünme süreçleri üzerine düşünmeye sevk eden pedagojik yapısı olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, yansıtıcı becerilerin geliştirilmesinde yöntemsel çeşitlilikten ziyade, öğrencinin deneyimlerini somutlaştırmasına ve kendi bilişsel yolculuğunu çözümlemesine fırsat tanıyan zenginleştirilmiş tartışma ortamlarının inşası ön plana çıkmaktadır (Soydan & Dereli, 2016). Başka bir ifadeyle sentezlenen araştırmalar, yansıtıcı düşünmenin herhangi bir teknik aracılığıyla kendiliğinden gelişmediğini; yapılandırılmış katılım, sorgulama, ifade ve geri bildirim döngülerini içeren öğretim ortamlarında daha görünür ve işlevsel hâle geldiğini ortaya koyabilir. Bu durum, yansıtıcı düşünmenin yalnızca pasif bir içsel süreç değil, öğrencilerin karşılaştıkları problemleri daha bilinçli analiz etmelerini sağlayan aktif bir problem çözme mekanizması olduğunu doğrulamaktadır (Titus & Muttungal, 2024). Bu yorum, öğretim tasarımında biçimsel yöntem çeşitliliğinden çok, öğrenme ortamının

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

düşünmeyi görünür kıılma kapasitesine odaklanması gerektiğini düşündürmektedir.

İncelenen çalışmaların ortaya koyduğu bir diğer ortak yön ise, yansıtıcı düşünmenin etkisinin yalnızca bilişsel çıktılarla sınırlı kalmaması, aynı zamanda öğrenmenin duyuşsal boyutunu da dönüştürmesidir. Tutum, motivasyon ve derse katılım düzeylerinde gözlenen artışlar, yansıtıcı düşünmenin öğrencilerin yalnızca nasıl düşündüklerini değil, öğrenme süreciyle nasıl bir ilişki kurduklarını da etkilediğini gösterebilmektedir. Bu bulgu özellikle ilkokul düzeyi açısından önemlidir; çünkü bu süreç, öğrencilerin okul ortamındaki deneyimlerini anlamlı kıılarak öğrenmeye yönelik içsel motivasyonlarını ve sorumluluk alma eğilimlerini pekiştirmektedir. Ayrıca, yansıtıcı düşünme süreçleri öğrencilerin özgüvenlerini destekleyerek sınıf içi sosyal dayanışmayı ve etkili iletişim becerilerini güçlendiren duyuşsal bir zemin hazırlamaktadır (Soğancı vd., 2025). Bu bağlamda yansıtıcı etkinliklerin eğlenceli ve heyecan verici doğası, öğrencilerin derse karşı daha hevesli olmalarını sağlayarak öğrenme ortamını ilgi çekici kılmaktadır. Dolayısıyla mevcut sentez, yansıtıcı düşünmenin bilişsel gelişim ile duyuşsal katılım arasında köprü kuran bütüncül bir öğrenme deneyimi ürettiğini düşündürmektedir. Bu yönüyle yansıtıcı düşünme, yalnızca akademik performansı destekleyen bir zihinsel süreç değil, öğrencinin öğrenmeye bağlanma biçimini dönüştüren bir deneyim alanı olarak da değerlendirilebilir. Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim yaklaşımı, öğrencilerin olumlu tutumlarını artırmakta ve öğrenciler, ilgi ve merak uyandırıcı bilgilerle harekete geçmektedir (Uygun & Çetin, 2014; Bıçakçı & Batdı, 2023)

Sentez bulguları ayrıca, yansıtıcı düşünmenin kendiliğinden ortaya çıkan bir süreçten çok, belirli araçlar ve öğretmen desteğiyle derinleşen yapılandırılmış bir öğrenme süreci olduğunu göstermektedir. Veri toplama ve öğrenme sürecini destekleme aracı olarak günlükler, kavram haritaları, öz değerlendirme formları, infografikler, öğrenci ürünleri, doküman temelli yansıtıcılar ve grup temelli işbirlikli etkinlikler gibi araçların birçok çalışmada tekrar etmesi, öğrencilerin düşüncelerini dışsallaştırabildikleri, gözden geçirebildikleri ve yeniden

yapılandırabildikleri ortamların yansıtıcı düşünmeyi görünür hâle getirdiğini ortaya koymaktadır. Buradan hareketle, yansıtıcı düşünmenin yalnızca öğrencinin içsel zihinsel etkinliğine bırakılabilecek bir süreç olmadığı, aksine uygun araçlar, yapılandırılmış görevler ve etkileşimsel öğrenme ortamlarıyla desteklenmesi gereken pedagojik olarak inşa edilmiş bir alan olduğu söylenebilir. Nitekim bu tür yapılandırılmış araçlar, öğrencilerin somut deneyimlerini analiz etmelerine ve öğrenme hedefleriyle tutarlı eylem planları geliştirmelerine olanak tanıyarak yansıtıcı düşünmeyi yinelemeli bir süreçle dönüştürmektedir (Zhai vd., 2023). Bu bağlamda öğretmenin rolü yalnızca uygulama sürecini yöneten kişi olmakla sınırlı değildir; öğretmen aynı zamanda öğrencinin düşünmesini derinleştiren sorular yönelten, düşüncenin ürünleşmesine alan açan ve güvenli bir geri bildirim ortamı oluşturan kolaylaştırıcı bir rehber işlevi görmektedir. Öğrencilerin kendi öğrenme süreçlerine dair farkındalıklarını artırmaları ve güçlü veya zayıf yanlarını tanımlayabilmeleri, ancak öğretmenlerin bu rehberlik rolünü tutarlı bir biçimde sergilemesiyle mümkün olmaktadır (Gürbüz Türk & Ünal, 2022). Dolayısıyla yansıtıcı düşünmenin gelişiminin yalnızca kullanılan yöntemle değil, sınıf içi rehberliğin niteliğiyle de yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle öğretmenin zamanında, yazılı ve kapsamlı geri bildirim sunması, öğrencilerin yansıtma kapasitelerini doğrudan destekleyen kritik bir değişken olarak öne çıkmaktadır (Sağır & Bertiz, 2016). Meta-senteze dâhil edilen araştırmaların yöntemsel yapısı da bu bulguların nasıl üretildiğini anlamak açısından dikkat çekicidir. Çalışmaların önemli bir bölümünde karma yöntem desenlerinin tercih edilmiş olması ve nicel bulguların görüşmeler, öğrenci günlükleri, yazılı ürünler ve doküman incelemeleri gibi nitel veri kaynaklarıyla desteklenmesi, yansıtıcı düşünmenin hem ölçülebilir çıktılar hem de süreç temelli göstergeler üzerinden ele alındığını göstermektedir. Bu çok boyutlu veri analizi, yansıtıcı düşünme pratiklerinin sınıf içindeki öznel öğrenme süreçlerini somut kanıtlarla doğrulayarak pedagojik literatürde daha güvenilir bir yer edinmesine katkı sağlamaktadır (Bıçakçı & Batdı, 2023). Bu durum, alanın yalnızca sonuç odaklı değil, aynı zamanda öğrencinin düşünme sürecini açığa çıkarmaya dönük bir araştırma

eğilimi taşıdığını düşündürmektedir. Benzer biçimde yansıtıcı düşünme ölçekleri ile öğrenci günlüklerinin birçok çalışmada öne çıkması, araştırmacıların bir yandan düşünmenin düzeyini belirlemeye, diğer yandan ise düşünmenin içeriğini ve niteliğini anlamlandırmaya yöneldiklerini göstermektedir. Bu yönüyle mevcut kanıt yapısı, yansıtıcı düşünmenin çok boyutlu doğasının tek bir veri kaynağıyla kavranamayacağını; nicel ve nitel göstergelerin birlikte ele alınmasının daha açıklayıcı sonuçlar üretebildiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, sentezlenen araştırmaların sunduğu kanıt yapısının bazı sınırlılıklar içerdiği de göz ardı edilmemelidir. Çalışmaların büyük bölümünün 2015 sonrasında yoğunlaşması, özellikle son yıllarda alana yönelik ilginin arttığını göstermesi bakımından önemli olsa da, bu artış aynı zamanda alanın henüz gelişim sürecinde olduğunu da düşündürmektedir. Benzer biçimde araştırmaların önemli ölçüde lisansüstü tezlerden oluşması, konunun akademik ilgi gördüğünü ortaya koymakla birlikte, ulusal ve uluslararası düzeyde daha yerleşik ve karşılaştırmalı bir birikime duyulan gereksinimi de işaret etmektedir. Ayrıca çalışmaların büyük bölümünün 3. sınıf ve özellikle 4. sınıf düzeyinde yürütülmüş olması, ilkokulun ilk yıllarına ilişkin bilgi birikiminin görece sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu durum, yansıtıcı düşünmenin daha erken yaşlarda nasıl ortaya çıktığı, hangi gelişimsel koşullar altında desteklenebildiği ve yaş düzeyine göre nasıl farklılaştığı sorularının henüz yeterince açıklığa kavuşmadığını düşündürmektedir. Ayrıca, mevcut literatürün deneysel uygulamalar açısından yoğun olmasına karşın, bu süreçlerin etkisini sistematik bir biçimde sentezleyen meta-analiz çalışmalarının azlığı, alandaki birikimin bütüncül bir kuramsal çerçeveye oturtulmasını zorlaştırmaktadır (Batdı vd., 2024). Bunun yanında araştırmaların önemli bir kısmının kısa süreli müdahalelere dayanması, yansıtıcı düşünmenin kalıcılığı ve gelişimsel sürekliliği konusunda daha temkinli değerlendirmeler yapılmasını gerektirmektedir. Öte yandan, literatürde öğrencilerin yansıtıcı düşünme becerilerinin erken yaş seviyelerindeki gelişimine dair bulguların eksikliği, özellikle ilkokul kademesindeki uygulamaların pedagojik

temellerinin daha detaylı incelenmesine duyulan ihtiyacı belirginleştirmektedir (Ayaz & Gök, 2022). Bu nedenle mevcut sentez, ilkökul düzeyinde yansıtıcı düşünmenin geliştirilebilir ve çok boyutlu bir beceri olduğunu güçlü biçimde ortaya koymakla birlikte, bu gelişimin hangi yaş düzeylerinde, hangi süreklilik içinde ve hangi bağlamsal koşullar altında daha kalıcı hâle geldiğini açıklayabilmek için daha uzun erimli, karşılaştırmalı ve bağlamsal açıdan çeşitlendirilmiş kanıtlara gereksinim bulunduğunu da göstermektedir.

Sonuç olarak bu meta-sentez, ilkökulda yansıtıcı düşünmenin yalnızca öğretim sürecine eşlik eden yardımcı bir unsur değil, öğrenmenin niteliğini dönüştüren merkezi bir yapı olduğunu ortaya koymaktadır. Yansıtıcı düşünme; öğrencinin kendi öğrenmesini fark etmesini, değerlendirmesini, yeniden düzenlemesini ve öğrenmeye daha etkin biçimde katılmasını sağlayan çok boyutlu bir süreç olarak görünmektedir. Bu nedenle ilkökul düzeyinde tasarlanacak öğrenme ortamlarında, yansıtıcı düşünmenin rastlantısal biçimde ortaya çıkması beklenmemeli; aksine sorgulamayı, ifade etmeyi, geri bildirim almayı ve öz değerlendirmeyi sistematik biçimde içeren pedagojik kurgular yoluyla bilinçli olarak desteklenmesi hedeflenmelidir. Düzenli ve duygusal açıdan destekleyici sınıf iklimi ile nitelikli öğretim desteğinin öğrencilerin üstbilişsel ve öz düzenleyici süreçleriyle ilişkili bulunması, yansıtıcı düşünmenin yalnızca bireysel bir özellik değil, sınıf içi etkileşimlerle şekillenen bir süreç olduğunu göstermektedir (Perry vd., 2017). Böyle bir yaklaşım, yalnızca öğrencilerin bilişsel gelişimini değil, aynı zamanda öğrenmeye yönelik tutumlarını, katılımlarını ve öz düzenleme kapasitelerini de güçlendirme potansiyeli taşımaktadır. Bu yönüyle yansıtıcı düşünmenin ilkökul eğitiminde nitelikli ve sürdürülebilir öğrenme deneyimlerinin oluşturulmasında temel bileşenlerden biri olarak değerlendirilmesi gerektiği söylenebilir.

Sonuç

Bu meta-sentez çalışmasının bulguları, ilkökul öğrencilerine yönelik yansıtıcı düşünme araştırmalarının bütüncül olarak değerlendirildiğinde,

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

yansıtıcı düşünmenin yalnızca belirli öğretim etkinliklerine eşlik eden yardımcı bir beceri olmadığını; aksine, öğrenmenin niteliğini dönüştüren çok boyutlu bir yapı olarak ele alınması gerektiğini göstermektedir. İncelenen çalışmalar, yansıtıcı düşünmenin öğrencilerin düşünsel farkındalıklarını geliştirdiğini, öz değerlendirme ve öz düzenleme becerilerini desteklediğini, problem çözme ile eleştirel düşünme süreçlerini güçlendirdiğini ve öğrenme sürecine daha etkin katılım sağlamalarına katkıda bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda yansıtıcı düşünmenin, öğrencinin yalnızca ne öğrendiğiyle değil, öğrenmeyi nasıl anlamlandırdığı, izlediği ve yönlendirdiğiyle ilişkili temel bir öğrenme bileşeni olduğu söylenebilir.

Araştırma bulguları ayrıca, yansıtıcı düşünmenin tek bir yöntem ya da uygulama türüyle sınırlı olmadığını, farklı pedagojik bağlamlar içerisinde geliştirilebildiğini göstermektedir. STEM, yaratıcı drama, açık sorgulama, P4C, çizgi roman ve infografik gibi uygulamalar biçimsel açıdan farklılık taşısa da, bu uygulamaların ortak olarak öğrenciyi aktif katılıma yönelten, düşünmeyi görünür kılan, sorgulamayı teşvik eden ve geri bildirim dayalı öğrenme süreçleri oluşturan özellikler içerdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, yansıtıcı düşünmenin gelişiminde belirleyici olan unsurun yöntemlerin biçimsel niteliğinden çok, sahip oldukları pedagojik yapı olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu bir diğer önemli sonuç, yansıtıcı düşünmenin yalnızca bilişsel süreçler üzerinde değil, öğrenmenin duyuşsal boyutları üzerinde de etkili olmasıdır. Öğrencilerin derse yönelik ilgi, motivasyon ve katılım düzeylerinde gözlenen olumlu değişimler, yansıtıcı düşünmenin öğrenmeye bağlanma biçimini de dönüştürdüğünü göstermektedir. Bu yönüyle yansıtıcı düşünme, yalnızca zihinsel süreçleri destekleyen bir öğrenme unsuru olarak değil, aynı zamanda öğrencinin öğrenme deneyimiyle kurduğu ilişkiyi güçlendiren bütüncül bir yapı olarak değerlendirilebilir.

Bununla birlikte, mevcut araştırma bulgularından hareketle bazı sınırlılıklar içerdiği de görülmektedir. Çalışmaların büyük ölçüde 3. ve 4.

sınıf düzeyinde yoğunlaşması, kısa süreli uygulamalara dayanması ve önemli oranda lisansüstü tezlerden oluşması, yansıtıcı düşünmenin gelişimsel sürekliliği ile farklı bağlamsal koşullardaki görünümüne ilişkin daha kapsamlı kanıtlara ihtiyaç bulunduğunu düşündürmektedir. Bu nedenle, özellikle 1. ve 2. sınıf düzeylerinde, farklı sosyokültürel çevrelerde ve daha uzun süreli araştırma desenleriyle yürütülecek çalışmaların alana önemli katkılar sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak bu meta-sentez, yansıtıcı düşünmenin ilkökul eğitiminde rastlantısal olarak ortaya çıkan ikincil bir özellik değil, bilinçli biçimde desteklenmesi gereken temel bir eğitimsel hedef olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, öğrencilerin kendi öğrenmeleri üzerine düşünebilen, öğrenme süreçlerini değerlendirebilen ve gerektiğinde yeniden düzenleyebilen bireyler olarak yetiştirilebilmesi için, yansıtıcı düşünmeyi merkeze alan öğretim tasarımlarının eğitim süreçlerinde daha görünür ve sistematik biçimde yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler

Bu araştırma ışığında elde edilen bulgulara bağlı olarak şu öneriler sunulmuştur:

Meta-senteze dâhil edilen çalışmaların ortak önerileri dikkate alındığında, ilkökul düzeyinde yansıtıcı düşünmenin geliştirilmesine yönelik uygulamalarda, öğrencilerin düşünme süreçlerini görünür kılan ve yeniden değerlendirmelerine imkân tanıyan yapılandırılmış etkinliklere daha fazla yer verilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda öğrenci günlükleri, öz değerlendirme uygulamaları, kavram haritaları, açık uçlu sorular ve ürün temelli yansıtma etkinliklerinin öğretim sürecine sistematik biçimde dâhil edilmesi önerilmektedir.

İncelenen araştırmalar, yansıtıcı düşünmenin farklı öğretim bağlamlarında desteklenebildiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, öğrenciyi etkin katılıma yönelten, sorgulamayı teşvik eden ve düşünce süreçlerini açıklamaya imkân veren uygulamaların ders süreçlerinde

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

daha bilinçli biçimde yapılandırılması önem taşımaktadır. Aynı zamanda çalışmalarda öğretmen rehberliğinin belirleyici bir unsur olarak öne çıkması, sınıf içi uygulamalarda öğretmenin öğrencinin düşünmesini derinleştiren, geri bildirim sağlayan ve öz değerlendirmeyi destekleyen rolünün güçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Meta-sentezde yer alan çalışmaların büyük ölçüde 3. ve 4. sınıf düzeyinde ve kısa süreli araştırma desenleriyle yürütülmüş olması, gelecekteki araştırmalar için bazı yönelimler ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, 1. ve 2. sınıf düzeyinde yürütülecek araştırmaların artırılması, daha uzun süreli uygulamaların tasarlanması ve yansıtıcı düşünmenin değerlendirilmesinde farklı veri kaynaklarını bir araya getiren araştırma desenlerinin tercih edilmesi alandaki bilgi birikiminin derinleştirilmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA / REFERENCES

Meta-sentez çalışmasında kullanılan kaynaklar "" işareti ile gösterilmiştir.*

- *Akdemir, A. (2022). Yabancı dil öğretiminde yaratıcı drama yönteminin 4. sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerilerine ve öğrencilerin yabancı dil öğrenme tutumlarına etkisi (Yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- *Atabaş, Ü. (2020). STEM eğitiminin fen bilimleri dersinde dördüncü sınıf öğrencilerinin bilimsel yaratıcılıklarına, problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine ve STEM eğitimine ilişkin görüşlerine etkisi (Doktora tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- *Akpınar, M. Ş. (2024). İlkokul fen bilimleri dersinde infografiklerin kullanımının yansıtıcı düşünme becerisine ve ders motivasyonuna etkisi (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- *Aydın, E., Filiz, B., & Durnalı, M. (2022). Physical activity levels and reflective thinking skills for problem-solving of primary school students. Educational Academic Research, 46, 62–70. <https://doi.org/10.5152/AUJKKEF.2022.809078>

- *Erbil, D. G., & Kocabaş, A. (2015). İşbirlikli öğrenme yoluyla ilkökul üçüncü sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi*, 5(9), 63–81.
- *Ekinci Çelikpazu, E., & Erdoğan, R. (2020). İlkokul 4. sınıf Türkçe dersinde yansıtıcı düşünme destekli yaratıcı yazma çalışmalarının öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerine etkisinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(4), 1436–1467.
- *Dal, H. B. (2024). Çocuklar için felsefe yaklaşımına göre işlenen Türkçe metinleriyle eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi (Yüksek lisans tezi). Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- *Erdoğan, R. (2019). İlkokul 4. sınıf Türkçe dersinde yansıtıcı düşünme destekli yaratıcı yazma çalışmalarının öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerine etkisinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- *Güler, T. (2024). Açık sorgulamaya dayalı fen etkinliklerinin ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin bilimsel yaratıcılık ve yansıtıcı düşünme becerisine etkisi (Doktora tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- *Ölmez, E. (2023). Disiplinlerarası öğretim yaklaşımına dayalı sosyal bilgiler öğretiminin problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerisine etkisi (Yüksek lisans tezi). Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- *Şen, A. (2023). Fen bilimleri dersinde çizgi roman kullanımının eleştirel düşünme ve yansıtıcı düşünme becerilerine etkisi (Yüksek lisans tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- *Topbaş, S. (2023). STEM eğitiminin ilkökul öğrencilerinin temel becerilerine, problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerilerine ve STEM kariyer ilgilerine etkisi (Yüksek lisans tezi). Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- *Türk, N. (2017). İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde yansıtıcı düşünme uygulamalarının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ve çevreye yönelik tutumlarına etkisi (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- *Yavuz, A. (2017). İlkokul hayat bilgisi dersinde bilişim teknolojileri destekli yansıtıcı düşünme etkinliklerinin öğrencilerin ders başarısına ve tutumuna

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

etkisi (Yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Akaydin, B.B., Yorulmaz, A., & Cokcaliskan, H. (2020). Investigation of Primary School Students' Metacognitive Awareness and Decision-Making Skill. *International Journal of Progressive Education*, 16(4), 157-171. <https://doi.org/10.29329/ijpe.2020.268.10>
- Andriyani, D., & Suhartono, S. (2019). Learning Improvement Efforts Through Reflective Studies in Elementary Schools. *Universal Journal of Educational Research*, 7(12), 2734. <https://doi.org/10.13189/ujer.2019.071222>
- Atasoy, B., & Yalın, H. İ. (2017). Sokratik Diyalogdan Günümüze Yansıtma ve Yansıtıcı Sorular. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(1), 122. <https://doi.org/10.17943/etku.288491>
- Ayaz, M., & Gök, B. (2022). The effect of e-portfolio application on reflective thinking and learning motivation of primary school teacher candidates. *Current Psychology*, 42(35), 31646. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-04135-2>
- Baş, G. (2013). İlköğretim Öğrencilerinin Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerileri ile Fen ve Teknoloji Dersi Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin Yapısal Eşitlik Modeli ile İncelenmesi. *DergiPark (Istanbul University)*. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhayefd/issue/8799/109977>
- Baş, G., & Beyhan, Ö. (2012). İngilizce Dersinde Yansıtıcı Düşünme Etkinliklerinin Öğrencilerin Akademik Başarılarına ve Derse Yönelik Tutumlarına Etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 128. <https://doi.org/10.17539/aej.67628>
- Batdı, V., Elaldı, Ş., Özçelik, C., Semerci, N., & Özkaya, Ö. M. (2024). Evaluation of the effectiveness of critical thinking training on critical thinking skills and academic achievement by using mixed-meta method. *Review of Education*, 12(3). <https://doi.org/10.1002/rev3.70001>
- Bıçakçı, B. N., & Batdı, V. (2023). Eylem Araştırması Desenli Yansıtıcı Düşünme Uygulamalarının Karma Meta-analizi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 92-114. <https://izlik.org/JA68YU65YG>
- Büyüktaşkapu Soydan, S., & Dereli, H. M. (2016). A Comparative Examination of Strategies Aiming to Improve Thinking Skills of Children Used by Preschool

- Teachers in Different Countries. *Kastamonu Education Journal*, 22(2), 475-496. <https://izlik.org/JA99LL79ZH>
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4th ed.). Pearson.
- Demiralp, D., & Kuzu, H. (2012). İlköğretim Birinci Kademe Programlarının Öğrencilerin Yansıtıcı Düşüncelerini Geliştirmedeki Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri. 2(2), 30–38. <https://doi.org/10.14527/C2S2M3>
- Deringöl, Y. (2019). The Relationship Between Reflective Thinking Skills and Academic Success in Mathematics in Fourth-Grade Primary School Students. *International Online Journal of Education and Teaching*, 6(3), 613–622. Retrieved from <https://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/532>
- Elo, S., & Kyngäs, H. (2008). The qualitative content analysis process. *Journal of advanced nursing*, 62(1), 107–115. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2007.04569.x>
- Ersöz, Z. N., & Kazu, H. (2011). İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulanan Yansıtıcı Düşünmeyi Geliştirme Etkinliklerinin Akademik Başarıya Etkisi. 24(1), 141–159. <https://doi.org/10.19171/UUEFD.94165>
- Gogus, A., Göğüş, N. G., & Bahadır, E. (2020). Intersections Between Critical Thinking Skills and Reflective Thinking Skills Toward Problem Solving. 49, 1–19. <https://doi.org/10.9779/PAUEFD.526407>
- Günes, D., & Erdem, R. (2022). Nitel Araştırmaların Analizi: Meta-Sentez. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 81–98. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227313>
- Gürbütürk, O., & Ünal, H. (2022). Yansıtıcı Düşünme Etkinliklerinin Akademik Başarı, Tutum ve Kalıcılığa Etkisi Meta-Analiz Çalışması. *Journal of Inonu University Faculty of Education*, 23(1), 671–702. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1081203>
- Karademir, Ç. A., & Görgün, S. (2019). Ortaokul öğrencilerinin problem çözmeye yönelik yansıtıcı düşünme becerileri ile öz-düzenleme becerilerinin incelenmesi. 7(16), 292–313. <https://doi.org/10.33692/AVRASYAD.543759>
- Jacobus Titus, A., & Muttungal, P. V. (2024). Reflective thinking in school: a systematic review. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. <https://doi.org/10.11591/ijere.v13i2.26573>

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

- LeFebvre, L. E., & LeFebvre, L. (2023). Metasynthesis in communication research: synthesizing the past to aid the future. *Communication Education*, 72(2), 200–203. <https://doi.org/10.1080/03634523.2023.2171447>
- Millî Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli: İlkokul Türkçe Dersi Öğretim Programı (1, 2, 3 ve 4. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- Mohammed, M. A., Moles, R. J., & Chen, T. F. (2016). Meta-synthesis of qualitative research: the challenges and opportunities. *International Journal of Clinical Pharmacy*. <https://doi.org/10.1007/s11096-016-0289-2>
- Perry, N. E., Hutchinson, L. R., Yee, N., & Määttä, E. (2018). Advances in understanding young children's self-regulation of learning. In D. H. Schunk & J. A. Greene (Eds.), *Handbook of self-regulation of learning and performance* (2nd ed., pp. 457–472). Routledge/Taylor & Francis Group. <https://doi.org/10.4324/9781315697048-29>
- Sağlam, M. H. (2020). Günlüklerde Yansıtıcı Düşünceler Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 10(2), 591-607. DOI: 10.30783/nevsosbilen.764562
- Sergi, K., Elder, A., Wei, T., Javorsky, K., & Xu, J. (2023). Self-Regulatory Metacognitive Skill Use in Elementary Students During Computer and Paper Reading Assignments: A Qualitative Study. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 16(1), 1–16. Retrieved from <https://iejee.com/index.php/IEJEE/article/view/2081>
- Tat, O., & Zırhioğlu, G. (2024). A hierarchical linear models approach to explaining reflective thinking skill through problem solving. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1). <https://doi.org/10.34056/aujef.1226723>
- Tonbalak, K., & Tekindal, M. (2021). Nitel Araştırmalarda Meta-Sentezin Kapsamı ve Yaşlılık Alanında Meta-Sentez Örnekleri. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 21(2), 235-268. <https://doi.org/10.54961/uobild.1036670>
- Uygun, K., & Çetin, T. (2014). Sosyal bilgiler öğretiminde yansıtıcı düşünme uygulamalarının akademik başarı ve tutuma etkisi. *Researcher*, 2(2), 50–72. <https://izlik.org/JA22RW78UE>
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (12. baskı). Seçkin Yayıncılık.

- Sağır, Ş. U., & BERTİZ, H. (2016). Fen Bilimleri Öğretmen Adayları ve Pedagojik Formasyon Fen Grubu Öğrencilerinin Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Karşılaştırılması. *Bartın University Journal of Faculty of Education*, 5(2), 385. <https://doi.org/10.14686/buefad.v5i2.5000154678>
- Setyowati, R., & SUPRAPTI, S. (2022). First Grade Elementary School Students' Reflective Thinking Skills in Thematic Learning. *JENIUS (Journal of Education Policy and Elementary Education Issues)*, 3(1), 46. <https://doi.org/10.22515/jenius.v3i1.4957>
- Soğancı, S., Anıl, Ö., Batdı, V., & Küçüközer, H. (2025). Fen Bilimleri Alanında Yansıtıcı Düşünmenin Etkisi: Bir Karma-Meta Yöntemi Çalışması. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi (Online)/Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 65, 2911. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1571002>
- Toker, A. (2022). Bir Araştırma Metodolojisi Olarak Sistemik Literatür İncelemesi: Meta-Sentez Yöntemi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22, 313. <https://doi.org/10.18037/ausbd.1227360>
- Xeni, E., Kosmas, P., & Vrasidas, C. (2021). Metasynthesis of EU-Based Initiatives to 'Open Language' to Individuals and Groups with Migrant Biographies. In *Lecture notes in computer science* (p. 501). Springer Science+Business Media. https://doi.org/10.1007/978-3-030-90328-2_34
- Zhai, N., Huang, Y., Ma, X., & Chen, J. (2023). Can reflective interventions improve students' academic achievement? A meta-analysis. *Thinking Skills and Creativity*, 49, 101373. <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2023.101373>

GENİŞLETİLMİŞ ÖZET

Amaç

Bu meta-sentez çalışmasının amacı, Türkiye'de 2014-2025 yılları arasında ilkökul öğrencilerinin yansıtıcı düşünme becerisini geliştirmeye yönelik yapılan araştırmaları derinlemesine incelemektir. Çalışma, kullanılan öğretim yaklaşımlarını, veri toplama araçlarını, ortak bulguları ve uygulama önerilerini bütüncül bir bakış açısıyla bir araya getirerek sentezlemeyi hedeflemektedir. Yansıtıcı düşünme, öğrencilerin öğrenme süreçlerine dair farkındalık kazanmalarını, öz değerlendirme yapmalarını ve deneyimlerinden anlam çıkararak gelecekteki öğrenmelerini yapılandırmalarını sağlayan temel bir üst

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

düzey düşünme becerisidir. Bu bağlamda, çalışma alandaki nitel verileri birleştirerek sınıf içi uygulamalara, program geliştirme ve öğretmen eğitimi alanlarına rehberlik edecek tematik bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından meta-sentez deseni temelinde yürütülmüştür. Çalışmaların belirlenmesinde Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi ile DergiPark veri tabanları taranmış ve "yansıtıcı düşünme", "ilkokul" ile "ilkokulda yansıtıcı düşünme" anahtar sözcükleri kullanılmıştır. Çalışmaya dâhil edilme ölçütleri şu şekilde belirlenmiştir: (i) Türkiye’de ilkokul öğrencileri örnekleminde gerçekleştirilmiş olması, (ii) yansıtıcı düşünme becerisine odaklanması, (iii) 2014–2025 yılları arasında tamamlanmış ya da yayımlanmış olması, (iv) çalışmanın tam metnine erişimin mümkün olması ve (v) Türkçe olarak yazılmış olması. Belirlenen ölçütler doğrultusunda yürütülen eleme süreci sonucunda, 8 yüksek lisans tezi, 3 doktora tezi ve 3 makale olmak üzere toplam 14 çalışma analize dâhil edilmiştir. Verilerin analizinde, Noblit ve Hare tarafından geliştirilen meta-etnografik çeviri sentezi modeli esas alınmış; elde edilen bulgular kodlanarak tematik yapılar altında bütünleştirilmiştir. Sentez sürecinde, çalışmalar arasında öne çıkan ortak örüntüler pedagojik uygulamalar, bilişsel kazanımlar, duyuşsal çıktılar, yansıtıcıyı destekleyen araçlar ve yansıtıcı düşünmenin farklı değişkenlerle ilişkisi şeklinde temalandırılmıştır.

Bulgular

Sentez bulguları, yansıtıcı düşünme becerisinin ilkokul düzeyinde farklı disiplinler ve yöntemler aracılığıyla geliştirilebildiğini ortaya koymaktadır. En sık raporlanan sonuçlardan biri, yansıtıcı düşünme temelli süreçlerin öğrencilerin düşünsel farkındalıklarını ve öz değerlendirme yetilerini anlamlı biçimde güçlendirdiğidir. Bu gelişim, özellikle öğrenci günlükleri, yansıtıcı günlükler, kavram haritaları, öz değerlendirme formları ve yapılandırılmış ürünler gibi araçlarla somut biçimde gözlemlenmektedir. İncelenen çalışmalarda, yansıtıcı düşünmeyi esas alan uygulamaların problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcılık ve gereçlendirme gibi üst düzey bilişsel beceriler üzerinde olumlu etkiler oluşturduğu raporlanmıştır. Pedagojik yaklaşımlar açısından incelendiğinde ise STEM, yaratıcı drama, Çocuklar İçin Felsefe (P4C), çizgi roman ve infografik kullanımı, açık uçlu sorgulamalara dayalı fen etkinlikleri, bilişim teknolojileri destekli öğretim uygulamaları ile yansıtıcı

düşünme odaklı yaratıcı yazma etkinliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Duyuşsal boyutta, bu uygulamaların öğrencilerin derse yönelik tutumlarını, motivasyonlarını ve öğrenme süreçlerine katılım düzeylerini artırabildiğine yönelik bulgular dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, sınırlı sayıda çalışmada yansıtıcı düşünme becerisinin bazı bireysel değişkenlerle —örneğin fiziksel aktivite düzeyiyle— anlamlı ilişkiler kurabildiği belirtilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Meta-sentez bulguları, yansıtıcı düşünmenin ilkökul düzeyinde yalnızca tekil bir bilişsel beceri değil; öğrencinin öğrenme sürecini fark etmesini, değerlendirmesini ve yeniden düzenlemesini destekleyen çok boyutlu bir öğrenme yapısı olduğunu göstermektedir. Bulgular, yansıtıcı düşünmenin farklı öğretim yöntemlerinden bağımsız olarak, öğrenciyi aktif katılıma yönelten, sorgulamayı teşvik eden, düşünmeyi görünür kılan ve geri bildirimle desteklenen yapılandırılmış öğrenme ortamlarında daha belirgin biçimde geliştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu süreçlerin yalnızca problem çözme, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme gibi bilişsel çıktılarla sınırlı kalmadığı; motivasyon, tutum ve derse katılım gibi duyuşsal boyutlarda da olumlu etkiler ürettiği anlaşılmaktadır. Öğrenci günlükleri, kavram haritaları, infografikler ve öz değerlendirme formları gibi araçlar ile öğretmen rehberliği ve destekleyici sınıf iklimi, yansıtıcı düşünmenin gelişiminde belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, mevcut araştırmaların büyük ölçüde 3. ve 4. sınıf düzeyinde, kısa süreli uygulamalarla ve sınırlı bağlamlarda yürütülmüş olması, gelecekte daha alt sınıf düzeylerinde, farklı ders bağlamlarında ve daha uzun süreli desenlerle yapılacak çalışmalara ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

EXTENDED ABSTRACT

Purpose

This meta-synthesis aims to integrate and interpret research conducted in Turkey between 2014 and 2025 that focuses on enhancing reflective thinking skills among primary school students. Reflective thinking is presented as a higher-order competence that enables learners to evaluate their learning experiences, develop metacognitive awareness, engage in self-assessment, and use insights gained from experience to improve future problem solving and learning decisions. Although reflective thinking has been addressed through diverse instructional designs and disciplinary contexts, the evidence base remains fragmented across

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

theses and journal articles. Therefore, this study seeks to provide a comprehensive and practice-oriented synthesis by identifying (a) the dominant pedagogical approaches used to foster reflective thinking at the primary level, (b) common data sources and tools supporting reflective processes, (c) recurring cognitive and affective outcomes, and (d) implications for teaching practice, curriculum design, and future research.

Method

The study employed a qualitative meta-synthesis design. Relevant works were identified through systematic searches in the National Thesis Center (YÖK) and DergiPark databases using key terms equivalent to “reflective thinking” and “primary school.” Inclusion criteria required that studies (i) were conducted in Turkey, (ii) involved primary school student samples, (iii) directly addressed reflective thinking as a focal construct, (iv) were completed or published between 2014 and 2025, (v) provided accessible full texts, and (vi) were written in Turkish. Following screening and eligibility checks, 14 studies were included: 8 master’s theses, 3 doctoral dissertations, and 3 journal articles. Data analysis followed Noblit and Hare’s meta-ethnographic translation synthesis model, enabling interpretive comparison and conceptual integration of findings across studies. Through iterative coding and translation, findings were organized into thematic structures representing convergent patterns related to instructional practices, cognitive outcomes, affective/academic outputs, supportive reflective tools, and relationships with selected variables.

Findings

Overall, the synthesis indicates that reflective thinking can be meaningfully developed at the primary level through structured, interdisciplinary, and learner-centered instructional designs. A prominent and recurring pattern is that reflective-thinking-oriented learning environments strengthen students’ awareness of thinking processes and self-assessment capacities. These outcomes are frequently evidenced through reflective artifacts such as student/reflective journals, concept maps, self-evaluation forms, and structured student products. In addition, multiple studies report positive associations between reflective thinking and higher-order cognitive skills, including problem solving, critical thinking, creativity, and justification/reasoning practices. In terms of pedagogical approaches, interventions and designs such as STEM-based instruction, creative drama, P4C (Philosophy for Children), infographics, comics in science education,

and open inquiry-based science activities appear repeatedly in the evidence base. Several studies also emphasize that reflective thinking is not solely cognitive; it is related to affective gains, including increased motivation, interest, attitudes toward learning, and broader classroom engagement when reflective practices are supported by meaningful tasks and feedback. A smaller subset of studies suggests that reflective thinking may also be linked with certain individual variables (e.g., physical activity levels), highlighting the potential for broader ecological explanations beyond classroom instruction alone.

Conclusion and Discussion

The findings of the meta-synthesis indicate that reflective thinking at the elementary school level is not merely a single cognitive skill, but rather a multidimensional learning framework that supports students in becoming aware of, evaluating, and reorganizing their learning process. The findings reveal that, regardless of teaching methods, reflective thinking develops more prominently in structured learning environments that encourage active student participation, foster inquiry, make thinking visible, and are supported by feedback. Furthermore, it is understood that these processes are not limited to cognitive outcomes such as problem-solving, critical thinking, and creative thinking; they also produce positive effects in affective dimensions such as motivation, attitude, and class participation. Tools such as student journals, concept maps, infographics, and self-assessment forms, along with teacher guidance and a supportive classroom climate, emerge as key factors in the development of reflective thinking. However, the fact that existing studies have largely been conducted at the 3rd and 4th-grade levels, through short-term interventions, and within limited contexts indicates a need for future research at lower grade levels, in different subject contexts, and with longer-term designs.

Etik Komite Onayı: Bu araştırma için etik kurul izni gerekmemektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Yazarlar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için 1. Yazar %50, 2. %30 ve 3. Yazar %20 oranında katkı sağlamışlardır.

Çıkar Çatışması: Yazarlar; bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Yansıtıcı Düşünme Becerisine Yönelik İlkokul Öğrencileri Üzerinde Yapılmış
Araştırmalar: Bir Meta-Sentez Çalışması

Finansal Destek: Yazar(lar); bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

Yapay Zekâ Kullanımı Bildirimi: Yazar (lar); bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve yayımlanması için araştırma süreçlerinde destek olması ve ön değerlendirme yapması açısından yapay zeka araçlarından yararlanmıştır.

Sözcük Sayısı: 7136